

Архитектура

Од Википедија — слободната енциклопедија

Архитектура (на латински *architectura*, со потекло од грчкиот збор ἀρχιτέκτων – *arkhitekton*, односно, ἀρχι - “управител” и τέκτων – “градител, дрводелец, сидар”, може да ја претставува:

- Уметноста и науката за проектирање и издигнување на градби и други материјални објекти.
- Вештината на архитектот, при што, архитектура значи да се понудат или да се дадат професионални услуги во врска со проектирање и изградба на една или повеќе згради, опфаќајќи го и просторот околу зградите, кој ќе биде користен од страна на луѓето.
- Општо термин со кој се опушуваат згради и други структури.
- Стилот и начинот на проектирање и изградба на згради и други материјални објекти.

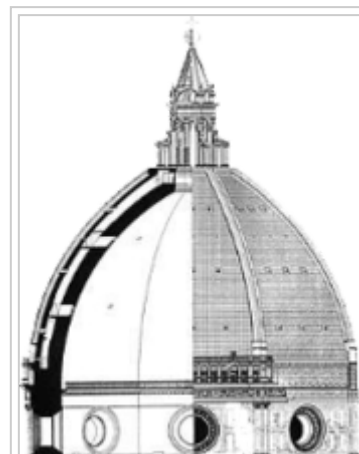
Поопширна дефиниција може да ги опфати сите проектирачки активности, од најниско (урбанистички проект, пејсажна архитектура) до највисоко ниво (детали во врска со изградбата и мебел). Архитектурата е и процесот и производот од планирањето, проектирањето и изградбата на формата, просторот и амбиентот, кои се одраз на функционални, технички, социјални и естетски сфаќања. Таа бара креативна манипулација и координација на материјали, технологија, светло и сенка. Архитектурата, исто така, ги опфаќа прагматичните аспекти за реализирање на зградите и структурите, вклучувајќи распоред, пресметување на цена и управување со изградбата. Архитектурата ја дефинира структурата и/или држењето на една зграда или друг вид на систем, кој треба да биде или е веќе изграден.

Често, архитектонските дела се сметаат за културни и политички симболи, како и за уметнички дела. Историските цивилизации, често, се идентификуваат со нивните постоечки архитектонски достигнувања.

Понекогаш, архитектурата се однесува на активноста на проектирање на каков било систем . Овој термин често се користи во светот на информатичката технологија.

Filippo Brunelleschi, кој ја изградил куполата на Фиренската катедрала, не само што ја изменил катедралата и градот, добил и статус на архитект.

Возвишувањето и пресекот на куполата на Brunelleschi.

Содржина

- 1 Архитект
- 2 Теорија на архитектура
 - 2.1 Историски расправи
 - 2.2 Современи идеи за архитектурата
- 3 Историја
 - 3.1 Потекло и народна архитектура
 - 3.2 Античка архитектура
 - 3.3 Азиска архитектура

- 3.4 Исламска архитектура
- 3.5 Средовековниот градител
- 3.6 Ренесансата и архитектот
- 3.7 Рана современа и индустриска ера
- 3.8 Модернизмот и реакција на архитектурата
- 3.9 Архитектурата денес
- 4 Видете исто
- 5 Забелешки

Архитект

Главна статија: Архитект

Архитектите ја планираат, проектираат и надгледуваат изградбата на зградите и структурите кои ги користат луѓето. Архитектите, исто така, координира и интегрира градежен дизајн, чија примарна цел е креативна манипулација на материјали и форми, користејќи математички и научни принципи.

Теорија на архитектура

Главна статија: Теорија на архитектура

Историски расправи

Најстарото пишано дело на тема архитектура е *De architectura*, на римскиот архитект Витрувиј, во почетокот на I век од нашата ера. Според Витрувиј, една добра градба треба да ги задоволува трите принципи на *firmitas*, *utilitas* и *venustas*, кои би се превеле како:

- Издржливост – треба да стои енергично и да остане во добра состојба
- Корисност - треба да биде корисна и да им служи на луѓето што ја користат
- Убавина – треба да ги восхитува луѓето и да им го подигне духот.

*Партенон, Атина, Грција,
"Највисокиот пример меѓу
архитектонските области".*

Според Витрувиј, архитектот треба да се стреми да ги исполни овие три својства, колку што е можно повеќе. Леоне Батиста Алберти, кој во неговата студија *De Re Aedificatoria* разработува идеи на Витрувиј, ја гледа убавината првенствено како прашање на пропорција, иако, и декорот игра улога. За Алберти, законите за пропорција биле оние кои ја обликувале идеалната човечка фигура, златна средина. Затоа, најважниот аспект за убавина бил составен дел од предметот, а не нешто што само површно се применува; и се базирал на универзални, препознатливи вистини. Идејата за стилот во уметноста не била развиена се до 16-от век, со пишувањето на Вазари. До 18 век, студиите биле преведени на италијански, француски, шпански и англиски јазик.

Во почетокот на 19 век, Огастес Велби Пјудин ја напишал “Контрасти” (1836), која, како што сугерира насловот, прави контраст на модерниот, индустријализиран свет кој го потценува, со идеализираната слика на нео-средовековен свет. Пјудин сметал дека готската архитектура била единствената “вистинска христијанска форма на архитектура”.

Џон Раскин, англиски ликовен критичар од 19 век, во својата “Седум лампи на архитектурата” издадена во 1849 година, е многу поограничен во поглед на тоа што претставува архитектурата. Архитектурата претставувала “уметност која толку располага и ги краси објектите покренати од страна на човекот...што погледот на истите влијае на неговото ментално здравје, моќ и задоволство.”

Катедралата St. Mary во Killarney, дизајнирана од A.W.N. Pugin.

За Раскин, естетиката е од најголемо значење. Неговата работа продолжува со тврдењето дека една градба не е вистинско дело на архитектурата, освен ако не е на некој начин “декорирана”.

За разликата помеѓу идеалите на “архитектурата” и и само “изградба”, познатиот архитект на 20 век, Ле Корбизје, напишал: “Вработуваат камен, дрво и бетон и со овие материјали градите куќи и палати: тоа е изградба. Генијалноста е во работата. Но одеднаш го допре моето срце, ми предизвикува задоволство. Среќен сум и велам: Ова е прекрасно. Тоа е архитектура”.

Современи идеи за архитектурата

Луис Саливан, големиот архитект на облакодери од 19 век, го промовирал водечкото правило за архитектонското дизајнирање: “Формата ја следи функцијата”.

Додека идејата дека структурните и естетските елементи треба да бидат целосно предмет на функционалноста, стекнала популарност, но и скептицизам, таа го вовела и концептот на “функција” на местото на “корисност” на Витрувиј. “Функцијата” почнала да се смета за нешто што ги опфаќа сите критериуми за употреба, перцепција и уживање во една градба, не само практично, туку и естетски, психолошки и културно.

Националниот конгрес на Бразил, дизајниран од Oscar Niemeyer.

Операта во Сиднеј, дизајнирана од Jørn Utzon.

Нунзија Ронданини изјавил: ”Архитектурата оди преку естетската димензија и продолжува преку функционалните аспекти кои и се заеднички со другите човекови науки. Преку свој посебен начин на изразување на вредностите, архитектурата може да поттикне и да влијае на општествениот живот, не претпоставувајќи дека ќе придонесе за социјален развој”.

Ограничувањето на значењето на (архитектонски) формализам на уметност во полза на уметноста, не само што е реакционерно, туку , исто така, може да биде фатална потрага по совршенство или оригиналност кои ја ограничуваат формата само како средство.

Помеѓу филозофиите кои имаат влијание врз современите архитекти и нивните пристапи за проектирање се рационализмот, емпиризмот, структурализмот, постструктурализмот и феноменологијата.

Во доцниот 20 век, како додаток на структурата и функцијата бил воведен нов концепт, концептот на долготрајност. За да се задоволат современите обичаи, една градба треба да биде конструирана на начин кој е еколошки во однос на прозводство на нејзините материјали, нејзиното влијание врз животната средина и на потребите кои ги задоволува од неодржливите извори на енергија за греење, ладење, вода, управување со отпад и осветлување.

Историја

Главна статија: Историја на архитектурата

Потекло и народна архитектура

Градењето најпрво се развило од динамиката помеѓу потребите (засолниште, безбедност, култ итн.) и средствата (достапни градежни материјали и пропратни вештини). Со развојот на човечките култури и со официјализирањето на знаењето преку усна традиција и обичај, градењето станало занает, а “архитектура” биле нарекувани највисоко официјализираните и почитувани резултати од тој занает.

Надалеку е позната претпоставката дека успехот на архитектурата е резултат на еден процес на обиди и грешки, со постепено помалку обиди, а повеќе повторувања, како резултат на процесот кој се покажал како се позадоволувачки. Она што се нарекува народна архитектура, продолжува да се негува во многу делови на светот. Всушност, народните градби го сочинуваат најголемиот дел од градбите во светот во кои луѓето секојдневно уживаат. Раните човекови населби биле главно рурални. Како резултат на суфицидот во производството, економијата почнала да се шири, резултирајќи во урбанизација и на тој начин, создала урбани средини кои, во некои случаи, многу брзо се развиле. Такви се Çatal Höyük во Анадолија и Mohenjo Daro во денешен Пакистан.

Народна архитектура во Норвешка.

Пирамидите го Гиза.

Античка архитектура

Во многу антички цивилизации, како што се Египќаните и Месопотамците, архитектурата и урбанизмот ја одразувале постојаната посветеност кон божеството и натприродното, и многу древни култури пребегнале кон монументалност во архитектурата, поради симболично претставување на политичката моќ на владетелот, владеачката елита или на самата држава.

Архитектурата и урбанизмот на класичните цивилизации, како што се грчката и римската, настанале како резултат на граѓански идеали, а не на религиозни или емпириски, со што се појавиле нови типови на градби. Се развиле стилови во архитектурата.

Уште од античко време биле пишувани текстови на тема архитектура. Овие текстови обезбедуваат како општи, така и конкретни совети и прописи. Примероци од некои прописи се пронајдени во списите кои датираат од 1 век п.н.е. на воениот инженер Витрувиј, на Као Гонг Ли во античка Кина, на Васту Шастра во античка Индија и на Мањусри Вести Видија Састра од Шри Ланка. Некои од најважните рани примероци за канонска архитектура се религиозни.

Азиска архитектура

Архитектурата во различни делови на Азија, се развивала по друга линија, различна од таа во Европа; будистичката, хиндуистичката и сикиската архитектура, сите тие имаат различни карактеристики. Особено будистичката архитектура се одликува со регионална разновидност. Во многу азиски земји, пантеистичката религија довела до архитектонски форми, кои биле специјално дизајнирани за да го разубават природниот пејсаж.

Kinkaku-ji, Златниот павиљон, Кјото, Јапонија.

Исламска архитектура

Почетоците на исламската архитектура се во 7 век п.н.е., со спојување на архитектонски форми од Среден Исток и Византија, истовремено развивајќи карактеристики за да се прилагодат на религиозните и социјалните потреби на општеството. Примери можат да се видат насекаде низ Блискиот Исток,

Таџ Махал (1632–1653), во Индија.

Северна Африка, Шпанија и Индискиот полуостров. Широката примена на посочената архитектура била за да се влијае на европската архитектура од средовековниот период.

Средовековниот градител

Во Европа, како во античкиот, така и во средовековниот период, градбите не биле препишувани на одредени индивидуи и имињата на архитектите биле често непознати, и покрај големиот

број на религиозни објекти кои датираат од тој период.

Во текот на средовековниот период, занаетчиите формирале здруженија за да си ја организираат трговијата, чии пишаните договори опстанале, особено оние поврзани со црковните објекти. Улогата на архитектот најчесто била онаа на висококвалификуван ѕидар, или, како што понекогаш се опишуваат во современите документи “Magister lathomorum”.

Notre Dame во Париз, Франција.

Ренесансата и архитектот

Со ренесансата и нејзиниот нагласок на поединецот и човештвото, наместо на религијата, и со целиот нејзин развој и достигнувања, започнало ново поглавје. Градбите биле припишувани на посебни архитекти – Брунелески, Алберти, Микеланџело, Паладио – и култот на поединецот започнал.

Сепак, не постоела јасна граница помеѓу уметник, архитект и инженер, или било кој друг од сродните струки и често, називот бил регионална привилегија. Во оваа фаза, сеуште било возможно за еден уметник да дизајнира мост, но структуралните пресметки

биле во рамките на делокругот на генералистот.

Рана современа и индустриска ера

Со новите знаења во научните области и со порастот на нови материјали и технологии, архитектурата и инженерството мочнале да се одделуваат, со што архитектот почнал да се концентрира на естетските и хуманистичките аспекти, често, на сметка на техничките аспекти на проектирањето. Исто така, тука бил и подемот на т.н. “благороднички архитекти”, кои вообичаено работеле со богати клиенти и претежно се концентрирале на визуелните аспекти кои, обично, потекнувале од историски прототипови, по пример на куќите во Велика Британија, кои биле во Нео-готски или Шкотски баронски стилови. Во 19 век, обучувањето во областа на архитектурата, кај École des Beaux-Arts во Франција, на пример, ставало поголем акцент на создавање убави цртежи, а помал на контекстот и остварливоста. Успешните архитекти биле обучувани во просториите на други архитекти, кои дипломирале кај чиновници.

Во меѓувреме, индустриската револуција ги отворила вратите на масовното производство и потрошувачка. Естетиката, како декоративен производ, станала критериум за средната класа, откако скапата уметност станала поефтина со машинското производство.

La Rotonda (1567), во Италија од Palladio.

Palais Garnier (Париска опера) од Charles Garnier (1875), Франција.

Народната архитектура се повеќе станувала декоративна. Градежните работници можеле во својата работа да го користат тековниот архитектонски дизајн, преку комбинирање на карактеристики кои се наоѓале во книгите со примери и во архитектонските списанија.

Модернизмот и реакција на архитектурата

Главна статија: Современа архитектура

Незадоволството од таквата општа состојба, на преминот од 20 век, бил создаден простор за нови правци, кои послужиле како претходници на современата архитектура. Меѓу нив, најзабележителен е “Deutscher Werkbund”, создаден во 1907 година, со цел производство на поквалитетни предмети од машинско производство. Подемот на професијата-индустриски дизајн започнува токму тука. Следејќи ги неговите стапки, училиштето “Bauhaus”, основано во Вајмар, Германија во 1919 година, ги рedefинирала претходно поставените граници, посматрајќи ја креацијата на градбата како синтеза –врвот- на уметност, занаетчиство и технологија.

Други архитекти, како Френк Лојд Рајт, развиле органска архитектура каде формата била дефинирана од својата средина и намена, со цел да промовира хармонија помеѓу човековата распространетост и природниот свет.

*The Bauhaus Dessau
архитектонската катедра од 1925
изградена од Walter Gropius.*

*Fallingwater, органска
архитектура од Frank Lloyd
Wright.*

Кога за прв пат била применета, современата архитектура претставувала авангардно движење со морални, филозофски и естетски карактеристики. Веднаш по Првата Светска Војна, современите архитекти се обиделе да развијат комплетно нов стил, соодветен на новиот поствоен социоекономски поредок, кој се фокусираше на задоволување на потребите на средната и работничката класа. Тие ја отфрлиле архитектонската пракса на академската префинетост на историските стилови, кои придонеле за брзо опаѓање на аристократскиот поредок. Пристапот на современите архитекти бил да се доведат градбите до чиста форма, отстранувајќи ги историските карактеристики и декорации како замена на функционалните детали. Градбите ги истакнувале своите функционални и структурни елементи, изложувајќи челични греди и бетонски површини наместо да ги крие истите позади

декоративните форми.

Архитектите како Миес Ван Дер Рохе, Филип Џонсон и Марсел Брауер, работеле за да создадат убавина врз основа на квалитот на градежните материјали и современите градежни техники, заменувајќи ги традиционалните историски форми со поедноставени геометриски форми, користејќи ги новите средства и методи кои биле резултат од индустриската револуција, вклучувајќи челични конструкции кои создале услови за градење на првите облакодери. Кон средината на 20 век, модернизмот се преточил во меѓународен стил, што на многу начини е претставено преку кулите близначки во светскиот трговски центар во Њу Јорк.

Многу архитекти давеле опора на модернизмот, бидејќи го сметале за лишен од декоративното богатство на украсните стилови, а бидејќи основачите на тоа движење изгубиле влијание во доцните 70-ти години, постмодернизмот се развил како реакција на неговата строгост. Тврдењето на Роберт

*Кристалната катедра во
Калифорнија од Philip Johnson
(1980).*

Вентури, дека “декорирана барака” (вообичаена градба која е функционално дизајнирана одвнатре и украсена однадвор) била подобра од “патка” (несигурна градба во која целата форма и функција се взаемно поврзани), дава претстава за овој пристап.

Архитектурата денес

Главна статија: *Современа архитектура*

Постмодерен дизајн во Gare do Oriente, Лисабон, Португалија, од Santiago Calatrava.

Дел од архитектите и дел од оние кои не се, одговориле на модернизмот и постмодернизмот преку насочување кон коренот на проблемот. Тие сфатиле дека архитектурата не е лична филозофска или естетска работа на поединците; туку дека мора да ги задоволува секојдневните потреби на луѓето и да користи технологии за создавање на средина пригодна за живеење.

Движењето за дизајнерска методологија, кое вклучувало луѓе како Кристофер Александар, почнало да бара дизајни кои биле насочени кон луѓето. Биле направени широки студии во областите како што се науките за однесувањето, еколошките и социјалните науки, со кои започнало информирањето во областа на процесот на проектирање. Со зголемувањето на комплексноста на градбите (во

однос на структурните системи, услуги, енергија и технологија), архитектурата почнала да станува се повеќе мулти-дисциплинарна. Денес, архитектурата бара тим од професионалци, кој вклучува архитект, кој, вообичаено, е раководител на тимот.

Последните две децении на 20 век, се до почетокот на новиот милениум, сведочат за пораст на специјализација во проектанските области, технолошка експертиза или методи за реализирање на проектот. Покрај тоа, постоела поголема поделба помеѓу (а) “дизајн” архитект и (б) “проект” архитект. Пренасочувањето на вниманието од одржливоста на животната средина врз замислата, е значаен развој во архитектонската професија. Одржливоста во архитектурата за прв пат била воведена во '60-те години, од страна на архитекти како Сим Ван дер Рун, во '70-те Иан МекХарг во САД и Брендан и Роберт Вале во Велика Британија и Нов Зеланд. Се забележал забрзан раст на бројот на објекти кои ги исполнувале стандардите за заштита на животната околина. Практиките, кои биле во суштината на народната архитектура, биле инспирација за воведување на социјално и еколошко одржливи современи техники. Во тој контекст, системот за рангирање на Советот за еколошки градби на САД бил од голема помош. Пример за архитектонски иновативна, еколошка зграда е Движечката кула, која ќе биде придвижувана од турбини на ветер и соларни панели.

Зелен кров насаден со растенија во L'Historial de la Vendée, новиот музеј во западна Франција.

Видете исто

Главна статија: *Архитектонски планови и Индекс на архитектонски статии*

- Архитектонски портал (http://en.wikipedia.org/wiki/Glossary_of_architecture)
- Конкурс за архитектонски дизајн (http://en.wikipedia.org/wiki/Architectural_design_competition)
- Архитектонско цртање (http://en.wikipedia.org/wiki/Architectural_drawing)
- Архитектонски стил (http://en.wikipedia.org/wiki/Architectural_style)
- Теорија на архитектурата (http://en.wikipedia.org/wiki/Architectural_theory)
- Дигитална морфогенеза (http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_morphogenesis)
- Архитектонски речник (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_human_habitation_forms)
- Литургиска архитектура (http://en.wikipedia.org/wiki/Liturgical_architecture)

- Органска архитектура (http://en.wikipedia.org/wiki/Organic_architecture)
- Социологија на архитектура (http://en.wikipedia.org/wiki/Sociology_of_architecture)

Забелешки

а. Дизајн архитект е оној кој е одговорен за дизајнот

б. Проект архитект е оној кој е одговорен за точна изработка на дизајнот и кој ги спроведува градежните договори.

Закосен текст

Преземено од „<https://mk.wikipedia.org/w/index.php?title=Архитектура&oldid=3422305>“

Категорија: Архитектура

-
- Последната промена на страницата е извршена на 12 октомври 2015 г. во 01:30 ч.
 - Текстот е достапен под условите на лиценцата Криејтив комонс НаведиИзвор-СподелиПодИстиУслови. Може да важат и дополнителни услови. За повеќе информации, погледајте ги Условите на употреба.